

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Ja nee dat klopt!

Lensink, Saskia

Citation

Lensink, S. (2016). Ja nee dat klopt!. In *Aries netwerk: een constructicon* (pp. 142-144). Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3213715>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3213715>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

44. Ja nee dat klopt!

Saskia Lensink, Universiteit Leiden

Hij kan zich er vreselijk aan ergeren, mijn vader. Aan mensen die ‘ja nee’ zeggen maar eigenlijk ‘ja’ bedoelen. ‘Is het nou ja of nee?’ roept hij dan duidelijk geïrriteerd uit. Want al knikkend ‘ja nee dat klopt’ zeggen, dat kan toch niet kloppen.

Geïnspireerd door Aries colleges over de Constructiegrammatica en pragmatiek, ben ik het Corpus Gesproken Nederlands ingedoken om verschillende instanties van ‘ja nee’ te verzamelen. Er blijken verschillende soorten ‘ja nee’ te bestaan, ieder met een net iets andere betekenis en daarbij horend gebruik. Er zijn drie duidelijke types te onderscheiden: een propositioneel, een persoonlijk, en een tekstueel ‘ja nee’.

In een typisch propositioneel gebruik worden twee mentale ruimtes geopend. De *ja* spreekt een ruimte aan waarin een positief aspect van het gezegde beaamd of versterkt wordt, de *nee* een andere ruimte om (mogelijke negatieve aspecten) te ontkennen, of om expliciet eventuele onjuiste aannames van de gesprekspartner te ontkrachten. Omdat de twee woorden ingaan op twee andere delen van het gesprek, is hun gebruik niet tegenstrijdig. In het volgende voorbeeld lacht B over een anekdote van A, wat ongeloof kan aanduiden. A gebruikt gauw ‘ja nee’ om te ontkennen dat het een onwaar verhaal is, en om extra te benadrukken dat het echt zo gegaan is.

Ja nee dat klopt!

- (1) A: ik kan 't echt herinneren dat uh de de de zus van mijn vrouw is ambtenaar. ja die die zitten spelletjes te doen en die neemt altijd d'r Scrabble mee naar d'r werk.
- B: - lacht -
(...)
- A: *ja nee* dat meen ik echt.
(CGN, comp-b/nl/fn000287.sea)

Iets ontkennen, of een aanbod afslaan, is niet altijd even makkelijk. In een normaal gesprek zullen de meeste sprekers het vaker met elkaar eens zijn dan oneens (Mazeland, 2003). Als er dan toch iets ontkend of afgeslagen moet worden zonder al te onbeleefd te lijken, dan is de persoonlijke 'ja nee' een handig middel. *Ja* signaleert de erkenning van het aanbod van de gesprekspartner, en zwakt tegelijkertijd het daaropvolgende *nee* wat af.

- (2) A: ik kan nog een keer terugbellen en dan hebben we nog tien minuten. (...)
- B: *ja nee* maar doe maar een andere keer. (...)
ik wil niet lullig doen hoor maar.
(CGN, comp-c/nl/fn008351.sea)

Een tekstueel 'ja nee' kan gebruikt worden om een vorig thema van een gesprek weer op te pakken, of simpelweg als eerste aankondiging dat je over een heel ander onderwerp gaat praten.

Ja nee dat klopt!

- (3) A: ja dat i vind ik juist een item da's een mooi item hè.
B: *ja nee* maar ik heb nou nog een an ik heb ik heb nog iets anders ook. (...)
(CGN, comp-c/nl/fn008012.sea)

Zoals een typische constructie betaamt, zijn er nog vele andere, minder frequente, aparte gebruiksvormen. En de constructie zelf lijkt hier en daar nog in haar beginstadium te zijn. Een propositioneel gebruik van 'ja nee' lijkt nauwelijks meer te zijn dan het samenvoegen van de betekenissen van afzonderlijk *ja* en *nee*, terwijl in een tekstueel 'ja nee' al duidelijk een additionele betekenis bovenop die van de twee losse delen gezien kan worden. Dat 'ja nee' zal blijven, lijkt zeer waarschijnlijk – in veel andere talen is een vergelijkbare constructie te vinden (zie bijvoorbeeld Burridge & Florey, 2002). En dat het veel voorkomt in gesproken taal, werd volop beaamd door vrienden en collega's, 'want ja nee echt, je hoort het de hele tijd om je heen. Maar zelf gebruik ik het niet, hoor.'

Referenties

- Burridge, K., & M. Florey (2002). 'Yeah-no he's a good kid': A discourse analysis of yeah-no in Australian English. *Australian Journal of Linguistics*, 22 (2), 149-171.
- Mazeland, H. (2003). *Inleiding in de conversatieanalyse*. Bussum: Coutinho.